

O ČEMU PJEVAJU HRVATSKI PJESNICI KAD PJEVAJU O DOMOVINI?

Ivan Bošković

UDK: 821.163.42-1

Hrvatsko domoljubno pjesništvo izraz je povijesne sudbine hrvatskoga naroda. U njemu žive glasovi domovinskih ljepota, narodnih pravica, velikih i malih ljudi i njihovih udesa, ali ne manje i slike uništenih gradova, spaljenih ognjišta, propalih dvora, riječju: slike njezina povijesnog trajanja i usuda. Neovisno o časovitim estetskim iskušenjima i raspoloženjima pojedinog imena i mogućnostima jezika da to izrazi, zajednički im je doživljaj domovine kao 'broda koji neće potonuti' jer se snagom svojega duha i genija 'zapisao u zvijezde' koje će njegovu plovidbu iz nesigurne prošlosti i teške stvarnosti usmjeravati sretnoj i sigurnoj budućnosti.

Ključne riječi: pjesništvo; domovina; domovinske ljepote; veliki ljudi; narodni udesi i usudi; sretna budućnost

Jednostavno kazano, hrvatsko domoljubno pjesništvo izraz je povijesne sudbine hrvatskoga naroda. U različitim oblicima iskustva jezika 'Ujevićevih sinaka', u njemu žive glasovi domovinskih ljepota, narodnih

pravica, velikih i malih ljudi i njihovih udesa, ali ne manje i slike uništenih gradova, spaljenih ognjišta, propalih dvora, riječju: slike njezina povijesnog trajanja i usuda. Ne čudi stoga, neovisno o časovitim estetskim iskušenjima i raspoloženjima pojedinog imena i mogućnostima jezika da to izrazi, zašto je književnost jedna od ključnih nositeljica hrvatskoga nacionalnog narativa.

Poznato je da književnost u svojoj slici objedinjuje brojne figure i topose u kojima se oblici nacionalnog identiteta iskazuju. Utjelovljena u »jeziku kao mogućem iskustvu« (Dubravka Oraić Tolić), književna se riječ izražava kroz pojmove »općih mjesta, stereotipa, predrasuda, mitema i citata, pohranjenih u stvarnim ili imaginarnim leksikonima«.¹ Polazeći od navedenih premisa, želja nam je apostrofirati nosive figure i topose koji tvore leksikon/imaginarij hrvatske domoljubne lirike. Pri tome će nam kao izvor poslužiti nekoliko naslova, ponajprije (tematološka) antologija *Mila si nam ti jedina*.² Kao što je poznato, spomenutom antologijom/izborom – sa snagom institucije nacionalne memorije – obuhvaćeno je 358 autora te 19 priloga različita iskustva, od prvih glagoljaških zapisa i fragmenata do stihova narodnog genija. Ako bi se tražio zajednički nazivnik, onda je to doživljaj domovine kao 'broda koji neće potonuti' jer se snagom svojega duha i genija 'zapisao u zvijezde' koje će njegovu plovidbu iz nesigurne prošlosti i teške stvarnosti usmjeravati sretnoj i sigurnoj budućnosti! I broj pjesnika i njihovih tvorbi – neki su reprezentirani samo jednom, a neki većim brojem pjesničkih sastavaka – govori u prilog sudbinske i

---

¹ Dubravka Oraić-Tolić, *Kulturni stereotipi: koncepti identiteta u srednjo-europskim književnostima*, FF press, Zagreb, 2006.

Usporedi i: Miroslav Bertoša, *Istra, Jadran, Sredozemlje, Identiteti i imaginariji*, Durieux – Dubrovnik University Press, Zagreb, 2003.

² *Mila si nam ti jedina. Hrvatsko rodoljubno pjesništvo od Bašćanske ploče do danas*. Priredili: Josip Bratulić, Vinko Brešić, Stjepan Damjanović i Božidar Petrač. Alfa, Zagreb, 1998.

sudbonosne povezanosti pjesnikâ i domovine, a ogleda se kroz govor ‘dubinskih (nosivih) figura’, toposa i metafora.

Polazeći od interpretacija talijanskog povjesničara Alberta Marie Bantija, Monica Priante pod ‘dubinskim figurama’ podrazumijeva »predodžbe, alegorijske sisteme, narativne sklopove koji konstruiraju određenu vrijednosnu strukturu«. ³ Dva su razloga zašto ih naziva dubinskima; *prvi*, jer se nalaze u odnosu s primarnim događajima: rođenje / smrt, ljubav / mržnja, seksualnost / reprodukcija; i *drugi*, jer nisu novostvorene figure već ulaze u prostor koji postoji stoljećima, ako ne i dulje, i bivaju ponovno elaborirane kroz inovativni diskurs. Također ističe da dubinske figure stvaraju snažnu privrženost s novim patriotskim idejama jer se šire kao nešto što je emocionalno i vlastito, kao ontološki dio sebe samih, te navodi nekoliko ključnih: *figuru srodstva, figuru ljubavi, časti i vrlina, figuru žrtve i figuru religijske tradicije*. Pod pojmom *figure srodstva* tako podrazumijeva figuru koja ‘nosi’ temeljne vrijednosti zajednice kao zajednice porijekla koja »ima svoje rodoslovlje, svoju specifičnu povijesnost i biološku vezu«. Navedena se figura u književnosti ogleda u apostrofiranju slika vlastite prošlosti, velikih i hrabrih ljudi koji su svojim životom i djelima zadužili nove generacije. U nacionalnom leksikonu navedeni junaci postaju tako ‘očevi domovine’, a hrabrost i junaštvo, kojim su zadužili potomstvo, bivaju inspiracija i izrazi najdubljeg identificiranja i legitimiranja. Kao figura u kojoj se uzdrže vrijednosti (nacionalne) zajednice, izrazi bratstva (pobratimstva)⁴ i sestrinstva⁵ izraz su zajedništva i neprekinute veze prošlih vremena s našim vremenima, a velikih junaka

---

³ Monica Priante, „Pripovijedanje nacije u povijesnim tragedijama Mirka Bogovića«, *Cris* 18/2016, br. 1, str. 67-73.

⁴ Npr. izrazima ‘pobratimstva’ naslovljene su pjesme Trnskoga, Preradovića, Botića, Ujevića...

⁵ ‘Sestre’ i ‘sestrinstvo’ izrazi su i nositelji pjesničkog iskustva npr. u Ujevića...

i 'vrlim muževa' s nama i našim suvremenicima.⁶ Pri tome se često naglašavaju vrijednosti nacionalne zajednice, a u hrvatskoj memoriji to su hrabrost, junaštvo, pouzdanost, odanost, gostoljubivost, bogobožnost, vjera, prijateljstvo i slično. Svaka od navedenih atribucija u hrvatskom je pjesništvu oprimjerena znakovitim brojem pjesama i pjesničkih slika koje i frekventnošću govore u prilog duboke utemeljenosti u hrvatsko nacionalno i povijesno biće.

Druga dubinska autorici je figura ljubavi/časti/vrline. Često isprepletene dubokim vezama i su/odnosima, zajednica im pripisuje snagu (čvrstih) temelja na kojima gradi svoju (sretnu) budućnost koja neminovno mora doći. Pri tome se nerijetko – što pokazuje i slika hrvatskog pjesništva – poziva na nacionalno, ljudsko, prirodno i povijesno pravo koje, s pomoću Božje promisli, narod vode u sretnu budućnost. U hrvatskoj povijesnici tako se spominju 'velikaške loze' i plemenitaške obitelji. Da bi se to održalo, potrebna je žrtva, poglavito istaknutih pojedinaca i 'vrlim muževa' koji u zajednici imaju snagu svijetlih primjera dostojnih i vrijednih oponašanja. U hrvatskoj književnoj tradiciji takvih je pojedinaca i njihovih svijetlih primjera pozamašan broj, pa navedena autorica žrtvi/samožrtvovanju pripisuje snagu *treće figure*. Najčešće je riječ o junacima-pojedincima koji u nacionalnom leksikonu imaju snagu simbola narodnog otpora, hrabrosti i junaštva i kojima konotira mitske i mitotvorne odlike. Osim vrlim muževima, iste osobine hrvatska književnost pripisuje i 'slavi ženskoj'; u nacionalnom imaginariju žena je tako najčešće reprezentirana slikama herojskih i dobrih žena / Ujevićevih 'naših vila', »dragih rajnih sestara i dragih, Marulove seje i Dubravke, Cvijete i Zrinski Katarine, Jelene i Helene, Sunčanice i Kosare, Nede i Sokolice, i mnogih drugih deklica i 'dobrih djeva' i Muza«, »majki i sestara, nesuđenih vjerenica, vrlim žena i svijetlih likova, o kojima su sanjali svi hrvatski dječaci«, ali i *demonskih* (zlih) žena i ratnica, riječju, ženâ dostojnih pjesničkog u/divljenja.

---

⁶ Priante, *isto*.

Četvrtu dubinsku figuru Priante vezuje za religijsku tradiciju, a oblike joj nalazi u leksiku kojim pjesnici/pisci izražavaju svoj odnos prema junacima/akterima vremena. Tako uz žrtvu vezuje riječi poput poslanja, apostolata, mučeništva, vjere, svetog rata, a posebnu težinu sa snagom ‘najplodnije metafore’ autorici ima ‘uskrsnuće’ u kojem žrtva pojedinca dobiva svoje pravo značenje. Muški su likovi tako nerijetko opisani atribucijama božanskoga, apostolskog i svetačkog, dok su ‘velike žene’ atribuirane ‘djevičanskima’, svetima, čednima, netaknutima i uspoređene sa sveticama i Kristovom majkom; riječju, zaštitnicama i posrednicama pred Bogom.⁷ Dok Milićević npr. pjeva o najsvetijoj žrtvi »koja ostaje tako u nama i s nama / kroz dane i stoljeća, / ostaje kao ono što je našom krvlju / zapečaćeno / i našim životom označeno, [...] kao posvećeni oltar«, jer »smo krvlju do svetosti uzdigli / lice svoje neuništive domovine«,⁸ oličena u Kristu, žrtva nije samo česta slika hrvatskoga pjesništva nego je i metonimija patnji koje je hrvatski narod tijekom prošlosti, a još više tijekom nedavnih dana, morao preživjeti na putu vlastitog nacionalnog oslobođenja. U Šeginoj pjesmi npr. nigdje kao u Hrvatskoj Krist »nije toliko puta / iznova [bio] mučen i nigdje, kao u Hrvatskoj, nije »ponajbolje osjetio kako / ubija raketa, kako gore sela, / i kako je potrebno Uskrsnuće«,⁹ a u pjesmi B. Jelušić on je prisvojen, on je hrvatski Jezuš kojemu »ufanje u pomoć Putnik vupira, / Ščepčići ime Brata-božjaka«.¹⁰

I pojedinačno osamostaljene i uklopljene u veće književne strukture, navedene dubinske/nosive figure svoju referentnost pokazuju kada se motre u govoru frekventnijih toposa, metafora i pjesničkih slika i motiva. Među onima s najvećom frekvencijom ističe se motiv/simbol domovine (more, planine, zemlje, krajolici, mjesta, ...), zatim metafora maloga naroda i

---

⁷ Citati i misli posve slobodno i široko parafrazirani preuzeti su iz: Priante, *isto!*

⁸ Usp. Nikola Milićević, *Najsvetija žrtva*, str. 389.

⁹ Usp. Krešimir Šego, *Krist u Hrvatskoj*, str. 489.

¹⁰ Usp. Božica Jelušić, *Hrvatski Jezuš*, str. 491.

velike povijesti, metafora stoljeća nesretne prošlosti i opustošenih zemalja (opustošena¹¹ i izranjana,¹² uplakana Hrvatska¹³), potom figura/metafora protivnika (Turci, Mlečani, Habsburzi, Nijemci, pojedinci/'drugi'...),¹⁴ metafora velikih ljudi, heroja i nacionalnih žrtava, topos/metafora kršćanske pripadnosti Europi i njezine nesklonosti 'našoj stvari' ('predziđe kršćanstva'); zatim figura 'nesretnog naroda' (izbjeglištvo, iseljeništvo/tuđina, logori, prognaništvo, zatvori, politička emigracija), topos 'svetih mjesta' (razapetosti, svetišta, stratišta, grobišta, gubilišta...), figura/metafora jezika i dr. Iako navedene figure i toposi ne iscrpljuju svekoliki nacionalni domoljubni leksikon, njihova frekvencija čini ih dominantnima u legitimiranju nacionalne pripadnosti i identiteta.

1. Izrijekom naslovljena ili opredmećena brojnim atribucijama, domovina je jedan od najčešćih naslova kojim hrvatski pjesnici legitimiraju svoje domoljublje. U naslovima je pjesama tako naz(i)vana domovinom/hrvatskom domovinom (Mihanović, Tordinac, Rakovac, Filipović, Botić, Šenoa, Medić, Palmović, Badalić, Arnold, Kovčić, Kokotović, Harambašić, Kumičić, Kranjčević, Matoš, Lovrić, Magjer, Hirc, Galović, Pavlek Miškina, Prpić, Košutić, Sudeta, Jušić-Seunik, Radauš, Ivanišević, Hrastovec, Korner, Vučetić, Nikolić, Nizeteo, Vida, Kordić, Kos, Dominić,

---

¹¹ Usp. Damir Sirnik, »Nad opustošenim zemljama hrvackim«, u: *U ovom strašnom času*, str. 95.

¹² Usp. Stjepan Lice, *Rana*, str. 502. Posebno potresno odjekuje pjesnikovo pitanje: »Ima li te izvan rana, rano moja voljena? Hrvatska?«

¹³ Pojam posuđen iz naslova epa Pavla Rittera Vitezovića, *Plorantis Croatiae seculo duo*, 1703. Rapacka navodi da je posrijedi »ključni pojam hrvatske vizije nacionalne sudbine, uvjetovane smještajem hrvatskih zemalja na civilizacijskoj granici. Bit pojma u hrvatskoj tradiciji samotna je obrana vrijednosti i poretka Zapada od Istoka«, u: *Leksikon hrvatskih tradicija*, MH, Zagreb, 2002., str. 143.

¹⁴ Usp. Matoševu pjesmu *Mora*: »[...] Grudi mi tište turski bastijoni, / Bataljoni švapski, Dužda galijoni. / Pastorak ja sam borbe svih giganta, / Guši me podlost lažljivog Bizanta, / Sofizam Beča, pohota Budima, / Labirint mračni katakopskog Rima.«

Ivaštinović, Svetić, Adamić, Parun, Žeravica, Korić, Butković-Pintarić, Golob, Mehmedagić, Gotovac, Petričević od Presvetoga Srca, Tomičić, Despot, Gujaš Džuretin, Kolumbić, Kanižaj, Zidić, Stamać, Maruna, Sušac, Vidović, Juras, Ujević, Grubišić, Gulin, Stanić Stanios, Peakić-Mikuljan, Škunca, Sanko Rabar, Žužul, Čarapina-Čulanić, Dautbegović, Penović, Matijević, Medvidović, Štambuk, Ivanišević, Ivandić, Jerkić, Pejaković, Ferić, Kordić, Lamot, Blažetin ml., Domović...). Iako nisu svi, navedeni autori svoju su vezanost za zemlju istaknuli i naslovom pjesama, sugerirajući čitatelju da je riječ o njihovoj jedinoj zemlji, Hrvatskoj. Izravna apelacija pri tome, u mnogim stihovima, nipošto nije umanjila rječitost pjesničkih slika i metafora kojima je doživljaj domovine izražen. Podjednako je znakovit i broj pjesnika koji su doživljaj domovine izrazili prizivom njezinih povijesnih zemalja. Hrvatska domovina tako živi u slikama svojih ‘slovinskih’ *atribucija* (Mažuranić) i ‘banskih zemalja’ (Jelačić Bužinski), Dalmacije (Grabovac, Brezovački, Alfirević, Vijolić, Despot), Slavonije (Reljković), Hrvatskog zagorja (Sakcinski, Milković), Istre (Baštijan, Zucon, Kalac, Jeretov), Bosne (Ćazim Ćatić), Hercegovine (Šimić), bačke Hrvatske (Kokić, Jakšić), gorske Hrvatske (Stj. Vukušić), ali i svojih *gradova*: Ozlja (Šenoa), Solferina (Vukelić), Rijeke (Dežman), Karlovca (Mihalić), Splita (Botić, Kavanjin, Črnja...), Hvara (Alaupović), Knina (Šenoa, Martinac...), Dubrovnika (Crijević, Lucić, Sasin, Mažibradić, Gundulić, Palmotić, Kavanjin, Fiamengo, Peti), Čelija i Dalja (Mrkonjić), Vukovara (Šoljan), Kleka (Trnski), Zagreba (Trnski), Senja (Kuhačević), Šibenika (Šižgorić, Divnić, Karagić), Zadra (Zoranić, Baraković, Pavlović), Duvna (aga Pruščanin), Livna (Mioč), Vukovara (Zupičić, Šoljan), planina (Velebit, Risnjak), *ljepota i drugih odrednica*.

Još više nego u naslovima, pjesnička Hrvatska živi i iskazana je u metaforama/metonimijama »krasnog kraja / Hrvatima raja« (Šenoa), »naše zemlje« i »zemlice naše« (N. Pavić), »dragog kamena« (Balota), »naše pjesme« (Perković), »lijepo naše« (Mihanović), »moje zemlje« [...], u »kriposti domovine« (Vitezović), »zemlje plemenite« (Reljković),

»dike zemlje« (Katančić), »našeg roda svete meke« (Demetar), »želje za domovinom« (Jarnević), »slovinske zemlje lijepe« (Mažuranić), u »momu domu i rodu« (Sakcinski), u »stijegu milom« (Trnski), u »hrvatskoj mladeži« (Martić), u »domorodnoj utjehi« (Filipović), u »istarskim hrvatskim roditeljima« (Baštijan), u »domovini slatkoj« (Botić), u »rodoljupkama« (Ciraki), himni »Zvonimirovoj« (Badalić), u »mojim snima« (F. Mažuranić), u »hrvatskom stijegu« (Milković), u »materinskom jeziku« (Kažimir Ostojić), »pred kraljevskom pločom u Baški« (Kranjčević), u »hrvatskoj trobojnici« (Maldini), »krasnoj zemlji« (Zucon), u »domovini iz tuđine« (Matoš), u »molitvi iseljenikovojoj« (Domjanić), »zemlji dragoj« (Galović), »planetariju« (Krlježa), u »anđelu Hrvatske« (Bonifačić), »trubaču sa Seine« (Cesarić), »lepoj Rvackoj« (Sudeta), u »Bogu domovine« (Gervais), u »trideseti travnja« (Šop), u »slobodnoj Hrvatskoj« (Korner), »pohodu mrtvih« (Jurčić), »majci Hrvatskoj« (Jakšić), »pod nebom Bleiburga« (Kordić), u »uskrsnuću« (Adelsberger), u »svojoj knjižnici« (Slade Šilović), »elegiji o tijelu domovine« (Katalenić), u »posljednjega Hrvata pokopu« (Blazović), u »prognanikovojoj tugi i zvijezdama Orijenta« (Hrstanović), u »zadarskoj temi« (Pavlović), u »molitvi za moju Hrvatsku« (Žeravica), u »molitvi svijeća noću 4. svibnja 1991.« (Durbešić) i »molitvi zemlji« (Pupačić), u »mirisu moje zemlje« (Grgec), u »hrvatskom sonetu« (Slaviček), u »stijeni, kojoj je ime domovina« (Vuletić), u »akordima o Hrvatskoj« (Džuretin), u »domaji na pejzažima« (Majetić), u »rodoljubnoj pjesmi« (Dedić) i »kolovozu nad Kninom« (Martinac), u »gruboj skici za spomenik Vitezoviću« (Sušac), u »hrvatskom jajetu« (Oraić-Tolić), u »prkosivšoj hrvatskoj« (Gulin), »hrvatskoj ogrlici« (Bilosnić), u »horvatskom Jezušu« (Jelušić) i »Kristu u Hrvatskoj« (Šego), u »poljičkoj ploči« (Novaković) i »Adrijanskom moru zvoneć« (Domić), u »reči domaćoj« (B. Despot) i »otisnuću Hrvatske« (Domović) i sl.

Domovina u liku majke/žene jedna je od čestih reprezentacija domovine; govore o tome stihovi i proze Pavla Štoosa (*Kip domovine vu*

početku leta 1831.), Matoša (*Kip domovine...*), Lj. Wiesnera (*Kip domovine 1911.-1912.*), I. Poljaka (*Pred kipom domovine*), u Bonifačićevoj (*Kip domovine 1945.*), Biletićevoj (*Kip domovine, 1991.*) i Petrakovoj pjesmi *Kip domovine*, s podnaslovom *Gelegenheidichtung, Matoš* i motom *Što smo dečki da nas takvih nema, / ni u svinjcu, ni u kokošinjcu...* Kao što je poznato,¹⁵ navedene reprezentacije hrvatske domovine obuhvaćaju širok vremenski period od predmodernog/modernog do postmodernog shvaćanja i doživljaja nacije. U uvjerljivu i pamtljivu književnom ruhu, navedene slike zrcale sve snove i sve iznevjerene nade ideje domovine od vremena njezina konstituiranja do vremena njezina ostvarenja u samostalnoj državi, u amplitudama doživljaja što su ih događaji teške domovinske zbilje tijekom stoljeća izazivali u hrvatskom pjesniku.

U domovinskom/domoljubnom leksikonu počesto se spominju 'sveta mjesta'. Riječ je o mjestima koja imaju simboličko značenje u legitimiranju narodne pripadnosti i na kojima su se odvijali procesi s presudnim utjecajem na kolektivnu memoriju. Ona, kao što poučava književna antropologija, duboko obilježavaju identitet pojedinca i sastavni su dio njegova svijeta i (ljudskog/književnog) svjetonazora. Kao takva nositelji su 'fikcijskog potencijala'. Zbog toga ih nerijetko atribuiraju i 'svetim mjestima vrijednosti'. Npr. u Šenoinoj pjesmi *Na Ozlju gradu*¹⁶ izrijeком se grad imenuje »mjestom svetim« i »kolijevkom hrvatske misli« i slave, a razlog pjesnikovu ushitu jest spoznaja da je riječ o gradu »Zrinskih bana«. Izdignut na »strmu vrhu« i krut i ponosit poput 'duše smjele', 'kamenit oklop grada' prisposobljen je »kamenitim Zrinskim prsima« kao metonimiji hrabrosti »junačkoga roda«. Oزالj i Zrinski u Šenoinoj su pjesmi nositelji nacionalnog narativa, pa otuda i atribucije koje im pjesnik pridaje: *hrabrost* (»Zrinska volja kao stijena kruta«), *nepokolebljivost* (»srce nije uzdrhtalo«), *snaga* i *odvažnost mladosti* (»drevnost cvala mlada«),

---

¹⁵ Usp. »Inačice *Kipa domovine* u hrvatskoj književnosti« *Forum* 55 /2016., knjiga LXXVI, broj 4-6, str. 566-591.

¹⁶ U: *Mila si nam ti jedina*, str. 173.

vjera, uspravnost i moralna dosljednost pa, shodno Šenoinu nacionalnom nadahnuću, i usporedba s 'polubozima'. Već je prethodno istaknuto da nacionalna tradicija 'vrlim muževima' i 'junačkim likovima'/'vitezovima' pripisuje atribucije 'božanskoga, apostolskog i svetačkog', a iste osobine pjesnik pripisuje i ostalim likovima velikaške loze: Petru, pjesniku »Jadranske sirene« i Jeleni, 'Hrvatici pravoj'!

Šenoina pjesma izraz je doživljaja rodnog mjesta hrvatskih velikaša. Evocirajući njihovu nesretnu sudbinu, pjesnik ne skriva svoju ganutost (»čelo na gol tisnuh kamen«) i plač, prizivajući u govor pjesme sve »pjesme, priče, bajke« u kojima je zapamćena njihova nesretna historija, svakako jedna od upečatljivih i mitskih slika hrvatskog domoljubnog leksikona. U koji je upisana i Vitezovićeva pjesma *Ban Nikola Šubić-Zrinski Hrvatskoj*.¹⁷

Slični osjećaji i raspoloženja u podlozi su i Šenoine pjesme *U spomen osamstogodišnjice krunidbe hrvatskoga kralja Dmitra Zvonimira*.¹⁸ Pjesnik uzanosito riječju poziva hrvatske muževe da dostojno slave »naš kraljevski god« i dan kad »krunu hrvatskom sinu/na glavu stavi hrvatski svijet«. U Šenoinoj patetičnoj naraciji dan je to kada je Zvonimir dao svetu zakletvu svojem rodu, zazivajući Božju kletvu na svakog tko se odrekne 'hrvatskog glasa' i tko, bez obzira na povijesne okolnosti (»*bilo nam dobro, bilo nam zlo*«), ne bude »branio sveto hrvatsko tlo«. Na kraju poziva »cara gromova« da podari sreću hrvatskom narodu i da njegovom promišlju nestanu svi razdori i tragedije hrvatskog (na)roda.

Slika Zvonimirova krunjenja, dijelom zahvaljujući i Šenoinoj pjesmi, jedna je od emblematskih slika hrvatske povjesnice, a »dobri kralj Zvonimir«, kakav je zapamćen u narodnoj tradiciji, jedan od junaka hrvatskog nacionalnog i domoljubnog imaginarija. Krunjenju hrvatskoga kralja, konkretno Tomislava, u »Bijaću stolnom vrh Trogira«, stihove

---

¹⁷ Pavao Ritter Vitezović, *Ban Nikola Šubić Zrinski Hrvatskoj*, str. 82.

¹⁸ Isto, str. 174.

je posvetio i Franjo Marković.¹⁹ Posebno su znakovite Kranjčevićeva²⁰ i Nazorova pjesma Tomislavu, iz zbirke *Hrvatski kraljevi* u kojoj je apostrofiran 'prvim hrvatskim kraljem' i 'prvom plamtećom zvijezdom na našem obzorju«²¹ te *Himna Zvonimirova* Huga Badalića.²² Zvonimir i njegova kruna (legenda) u nacionalnoj identifikaciji mjesto su i »važan simbol u ideologiji nacionalne nezavisnosti«. Kako ističe Rapacka, kao takva »imala je biti ekvivalent mistične personifikacije države«. Autorica također ističe da je »spisateljska fantazija smjestila Zvonimirovu krunu u skrovište zamka Zrinskih u Ozlju, kao simbol koji povezuje staru narodnu dinastiju s onima koji su bili pozvani da obnove državu, u čemu ih je spriječila tragična smrt Petra Zrinskog i Frana Krste Frankopana 1671. godine«.²³

U hrvatski domoljubni leksikon upisani su i drugi velikani: Svačić,²⁴ simbol narodnog opstanka povijesnim nedaćama usprkos; Šubić-Zrinski,²⁵ Lisinski,²⁶ čiju »pjesmu poletom božanskim/čitav narod pjeva kao jedna duša«. U povijesti hrvatske knjige svoje je mjesto zaslužio i Stjepan Radić. U Goranovoj pjesmi on je »div (koji) malenom hrvatskom kroči«,

---

¹⁹ Franjo Marković, *Povratak pod hrvatskoga kralja*, str. 185.

²⁰ Silvije Strahimir Kranjčević pjeva: »Sa njega se / Neke duge trake šire: / Imena su tvoga crte, / Kralju Dmitre Zvonimire!«

²¹ Vladimir Nazor, *Tomislav*, str. 262.

²² Usp. Hugo Badalić, *Himna »Zvonimirova«*, str. 193.

²³ Rapacka, *isto*, str. 209.

²⁴ Usp. Vladimir Nazor, *Petar Svačić*, str. 260. Što je predstavljala Petrova smrt ponajbolje izražava slika/sintagma Račkoga *Finis Croatiae*, metafora gubitka narodne nezavisnosti i katastrofe. Pod naslovom *Mors regni (Finis Croatiae)* i s temom propasti hrvatskih kraljeva dramsku trilogiju napisao je 1908. i Fran Galović.

²⁵ Usp. Pavao Ritter Vitezović, *Ban Nikola Šubić-Zrinski Hrvatskoj*, str. 82; Andrija Kačić Miošić, »Pisma od bana Zrinovića...«, u: *Razgovor ugodni*, Zagreb, 1996., str. 185.

²⁶ Usp. Mihovil Nikolić, *Lisinski*, str. 265.

a njegove oči »ne bijahu stvorene za obične vidike«,²⁷ dok je u pjesmi *Stjepanu Radiću* Anđelke Petričević-Čenić njegova smrt zalag da će »za hrvatsku bit opet sretnih dana«. ²⁸ Nažalost, odnos prema Radiću domovina će iskazati svojom neharnošću i zaboravom; u Ricovljevoj pjesmi *Stipin krijes*,²⁹ pisanoj o pedesetoj obljetnici žrtve, pjesnik pjeva: »Krijumčare Ti ime/kroz skupni naziv škole/u tisku harne Kroacije/ i to je sve o Tebi/ miljeniku/ocu Republike/za pedesetu obljetnicu Kalvarije/Mrtvo i gluho sve/sve je.«//

U Mihalićevoj pjesmi 'ojađeni' Lisinski, šetajući »sjajnim Vaclavskim trgom«, sa sobom vodi (svoju) Hrvatsku i osjeća »blažene mirise/hrvatskih voda i polja« i pretvara ih 'tipkama pianina' u pjesme njezinoj slobodi.³⁰ Lisinski je nadahnuo i stihove Mihovila Nikolića.³¹ Sakriven u pjesmu, trg, onaj Jelačićev, inspirirao je Kordića³² i Adelsbergera.³³

Jedno od povlaštenih mjesta nacionalne memorije svakako je i *Grobničko polje*.³⁴ Imenovano »našeg roda to je sveta meka«, u istoimenoj Demetrovoj poemi posjeduje mitsku protežnost. Iako opustošeno, »sve je nijemo, sve užasno« i nalik na »grob golemi«, u pjesnikovoj evokaciji to je »polje, mило, polje krasno« na kojem »Hrvat uči, koja mu je cijena, / tu nek crpe hrabrost, ponos, volju, / nek ne ište vijek utjehu bolju, / neg koju mu daje ova uspomena«. Nastala u preporodno vrijeme, svojim nadahnućem i raspoloženjem Demetrova budničarska poema trebala je 'aktivirati' domoljubne osjećaje čitatelja i snagom povijesnog primjera usmjeravati njihovu sadašnjost u budućnost. Za Preradovića Grobnik je 'slavoplodno'

---

²⁷ Usp. Ivan Goran Kovačić, *Oči Stjepana Radića*, str. 360.

²⁸ Usp. Anđelka Petričević-Čenić, *Stjepanu Radiću*, str. 370.

²⁹ Usp. Joja Ricov, *Stipin krijes*, str. 413.

³⁰ Slavko Mihalić, *Lisinski u Pragu*, str. 408.

³¹ Mihovil Nikolić, *Lisinski*, str. 265.

³² Usp. Predrag Kordić, *Hrvatska*, str. 366.

³³ Usp. Ferdinand Adelsberger, *Uskrsnuće*, str. 369.

³⁴ U: *Mila si nam ti jedina*, str. 121.

mjesto i »naša sveta Meka« na kojoj »duh naš spi«; zato poziva da se čuva »duh taj sveti, kao dragi kam« jer »trebat će ga nam«.³⁵

Slične asocijacije izaziva i Krbavsko polje ('krvavo polje') u *Zapisu popa Martinca* sa slikama naroda koji vode 'zakoljenju kako ovce', u vrijeme kad je turska sila nalegla na zemlje *hrvatske i slovin'ske do Save i Drave*, ali i palež po Kaštelanskom polju koji Marulić vidi u vrijeme pisanja svoje *Judite*, koji evocira i Šižgorić tužeći nad slikama pustošenja šibenskoga polja i sl. Riječju, slike su to hrvatske 'spaljene zemlje', »puste zemlje« [...] »prepune ruševina, krhotina, ljudskih kostiju, straha, užasa«, kako stoljećima poslije pjeva Diana.³⁶

U nacionalnom leksikonu/imaginariju mitskih je svojstava i Gvozd, mjesto koje kolektivna nacionalna svijest vezuje uz smrt posljednjega kralja Hrvata, Petra iz roda Svačića (Snačića), osim u Tresić-Pavičićevu epu *Gvozdansko*, sastavljenom od 21.432 kačićevski motivirana deseterca u sestinama i 32 pjevanja, u kojem se pripovijeda o herojskoj obrani utvrde Gvozd/ansko u vlasništvu Zrinskih od napada Ferhad-paše Sokolovića, a posredno i svekolika hrvatska povijest od vremena doseljenja do samog događaja;³⁷ mitsko nacionalno mjesto i junak žive u pozamašnom broju pjesama različita nadahnuća i pjesničke slike, u širokom vremenskom rasponu od Karnarutićeva *Vazetja Sigeta grada* iz 1584. do Špoljarove pjesme *Nagrada od zlata* iz 1957. Umjesto podrobnijeg osvrtu, navodimo tek da je povodom 450. obljetnice sigetske bitke i pogibije Nikole Šubića Zrinskoga Društvo hrvatskih književnika objavilo knjigu *Nikola Šubić Zrinski u hrvatskom stihu* (2016.) u kojoj su doneseni stihovi i proza što ih je hrvatski, narodni i umjetnički genij posvetio velikanu i braniteljima koji su »hrvatskom narodu ostali trajnim uzornim činom domoljublja i borbe

---

³⁵ Petar Preradović, *Na Grobniku*, str. 144.

³⁶ Srećko Diana, »Pusta zemlja«, u: *U ovom strašnom času*, str. 29.

³⁷ Tresić Pavičić je djelo pisao od 1937. do 1940., a sam junački čin nazivao je »najviteškijim i najnevjerojatnijim djelom u povijesti čovječanstva«!

za vlastitu slobodu i dostojanstvo«. ³⁸ Posebno dramatično i opominjuće odjekuju riječi Petra Zrinskog u Grgecovoj pjesmi da *tiranstvo zalud napreže sve sile./Da mimo slobode uguši u klici./nisam više plemić, svom se vraćam putu, / iz njega će niknut moji nasljednici./*, u kojima je sadržana neugasiva hrvatska nada u slobodu vlastita naroda, svemu usprkos!³⁹ Istu identifikacijsku moć sugerira i pjesma *Jutro pogubljenja. Fran Krsto Frankopan – Wiener Neustadt, 30. VI. 1671.* Krste Špoljara u kojoj je Frankopanova glava/sudbina izjednačena s pjesnikovom osobnom sudbinom (*To je bila glava s očima i pogledom./moja na ramenu glava.*),⁴⁰ samo tristo godina poslije. Slično nadahnuće i duboki identifikacijski kapital junaci hrvatske tragike imaju i u pjesmi Nikole Šopa *Trideseti travnja: Mučeničke glave vi nijeme:/ mi čutimo očiju vaših/gdje pouzdan pogled nas prati,*⁴¹ a isti nadnevak okosnica je i pjesme *Tristo liet* Ivice Jembriha.⁴² Jedno je sigurno, tragična sudbina dviju velikaških loza s vremenom se preobrazila u kult koji poručuje da će i Hrvati, poput velikih predaka, biti mučenici sve dok ne izbore svoju državu. Književnost, uostalom kao i drugi oblici širenja predaje i mita, svakako je uvećavala kapital ‘urotničke teme’ preko djela umjetničkoga i pučkoga predznaka, a uz junake njezinu simboličkom kapitalu pridonijela je i sudbina članova obitelji. Istina, sudbina velikaša s vremenom je podvrgnuta ideološkoj instrumentalizaciji, primjerice onoj jugoslavenskoj u vrijeme kad su kosti 1919. iz Bečkog Novog Mjesta prenašane u Zagreb. Uspjevši se održati živom u hrvatskoj nacionalnoj memoriji, urota i sudbina velikaškog roda bila je i ostala ponajprije izraz hrvatske nacionalne težnje za svojom državom.⁴³

---

³⁸ Prema Napomeni priređivača knjige, str. 716.

³⁹ Petar Grgec, *Posljednji glasovi Petra Zrinskog*, str. 280.

⁴⁰ Krsto Špoljar, *Jutro pogubljenja*, str. 418.

⁴¹ Nikola Šop, *Trideseti travnja*, str. 336.

⁴² Ivica Jembrih, *Tristo liet*, str. 447.

⁴³ Joanna Rapacka, *Leksikon ...*, str. 187.

Jedan od uporišnih toposa u nacionalnom imaginariju svakako je nacionalno žrtvovanje za tuđe interese. Iako će mnogi reći da je 'predziđe kršćanstva' jedan od stereotipa u nacionalnoj memoriji, brojne pjesme govore o hrvatskoj žrtvi i smrtima na tuđoj zemlji i za tuđe interese. Grabovčev stih *Kad kralj oće da kog srve, / tad Rvate meće prve, / a dobitak kad se dili, / tad pitaju: Gdi ste bili?*⁴⁴ svakako je amblematsko mjesto te besmislene nacionalne žrtve. U nacionalnom leksikonu slične misli ispovijeda majci/domovini i Vukelić u poemi *Kod Solferina*,⁴⁵ glasno se pitajući: *Što nas ponije sa milog ognjišta? Što nas skobi sred krvna bojišta?*, na kojima 'mlada krvca hrvatska' kvasi tuđu zemlju. Nažalost, Vukelićeva pitanja do danas nisu dobila odgovor, a 'vila hrvatske povijesti' još uvijek nije prestala uzimati krvavi danak, pretvarajući hrvatski pjesnički 'zemaljski raj' u »groblje kojemu nema kraja«, kako to odjekuje u slikama hrvatskog povijesnog martirija prisposobljena 'pohodu mrtvih'⁴⁶ i Bleiburgu 1945./1991.⁴⁷ te u 'Hrvatskoj na dan svojih mrtvih ovih godina ratnih'.⁴⁸ Riječi Bernardina Frankopana »o štitu i vratima kršćanstva« izrečene u Nürnbergu, koje će u *Vili slovinki* (1655.) Vladislav Menčetić pretvoriti u sliku *Od ropstva bi davno u valih / potonula Italija, / o hrvatskih da se žalih, / more otomansko ne razbija*, Preradović će kasnije preoblikovati u: *Na predstražah mi smo četa, / prvi naš je boj!*⁴⁹ Otuda i opominjući pjesnički glas: *Ovdje divlje čete smrvi / rod naš čil i zdrav, / hrvatskom se ovdje krvi / spasi Zapad sav. // A što nam je Zapad dao / za uslugu tu? / Vječnu mržnju, primjer zao / i učenost zlu*. Umjesto zahvale, Jelušić proziva 'europsku trulež', a Mihalić u ratnim danima devedesetih

---

⁴⁴ Usp. Filip Grabovac, „Od naravi i ćudi rvacke«, u: *Cvit razgovora*, Književni krug, Split, 1986., str. 276.

⁴⁵ U: *Mila si nam ti jedina*, str. 177.

⁴⁶ Usp. Vladimir Jurčić, *Pohod mrtvih*, str. 348.

⁴⁷ Usp. Mato Marčinko, *Bleiburg 1991.*, str. 399.

⁴⁸ Usp. Gojko Sušac, *Hrvatska na dan svojih mrtvih ovih godina ratnih*, str. 459.

⁴⁹ Preradović, *Na Grobniku*, str. 144.

priziva Europu da treba »stati na put osmanlijskim vazalima«, koji »glume povijest«, jer će oni »istim putovima do Beča«. ⁵⁰ Jer, nastavlja u istom sarkastičnom tonu pjesnik, dok se Hrvati okreću Zapadu, »europski mirotvorci, iskrivljenih usta i pameti« tek 'humanitarnim teatrom' (Lasić) pravdaju vlastiti zaborav! Još je pjesnički uvjerljiviji i rječitiji Brešić u *Predbožićnoj Europi A. D. 1991*. Pjesnik bugari:

[...] i dok Europa polako pali svoja svjetla uoči dana u koji ne sumnja da će doći«, [...] »samo u mojoj Hrvatskoj zavijaju sirene, /sirene i majke, sirene, majke i djeca, i šuti se u /mraku dugo i beznadno. I crkvena zvana šute, /srušena, i sve je zavijeno u crno kao da ondje/stanjuje neki drugi Bog a ne onaj isti kojega je/ i ta ista Europa stoljećima slavila gušeći se u / mirisu i svjetlu samo zato jer je u mojoj domovini/stajao visoki živi zid koji je čuvao/ njezin mir – njezine trpeze, plesnjake, perivoje // I maloga Krista u kandiranim jaslucama.⁵¹

Jezik ima osobito simboličko značenje u hrvatskom domoljubnom imaginariju. Osim kao sredstvo komunikacije, jezik je i ključni ideologem nacionalne identifikacije pa ne iznenađuje pozamašan broj pjesnika koji su mu zavještali svoje pjesme. I broj pjesama i njihov ton govore o osjetljivosti hrvatskog čovjeka za sadržaje što ih jezik sadrži u svojem semantičkom polju. Spomenut ću autore koji pjesmama o jeziku legitimiraju nacionalnu/ domoljubnu temu: Vidali,⁵² Ostojić,⁵³ Domjanić, Nazor,⁵⁴ Franičević,

---

⁵⁰ Slavko Mihalić, »Karlovac za obranu«, u: *U ovom strašnom času*, str. 61.

⁵¹ *U ovom strašnom času*, str. 17.

⁵² Ivan Vidali, »Hrvatskoga diko i slavo jezika«, str. 38.

⁵³ Ivan Kazimir Ostojić, *Materinskom jeziku*, str. 222.

⁵⁴ Vladimir Nazor, *Hrvatski jezik*, str. 257.

Preradović,⁵⁵ Pavletić, Mijović Kočan, Meršinjak,⁵⁶ Novaković,⁵⁷ Kovač,⁵⁸ Lipković Zeichmann, Despot, Šešelj... *Lijepi naš jezik hrvatski*, kakvim ga imenuje Mijović Kočan,⁵⁹ odjekuje u pjesmama svojim ikavskim,⁶⁰ kajkavskim,⁶¹ čakavskim,⁶² čakavsko-kajkavskim,⁶³ gradišćanskim⁶⁴ imenom, glagoljičkim⁶⁵ i latiničkim pismom i svjedoči o ponosu pjesnika koji je u svojem jeziku našao mjeru svoje hrvatske svjetskosti.

Pozamašan je broj pjesnika koji svoje domoljublje izražavaju kroz slike njezinih povijesnih nesreća, njezine raspetosti, stratišta, grobišta, gubilišta, izbjeglištva, iseljeništa, tuđine, prognaništva, logora i zatvora. Spomenuta mjesta svjedoče o teškim sudbinama koje je hrvatski čovjek morao prijeći na putu osvajanja vlastite i nacionalne sudbine. Pjesničke slike prepune su potresnih prizora u kojima odjekuju dubina vremena i težina nacionalne žrtve koja se morala prenijeti na oltar domovine i njezine slobode. Navedene pjesme svjedoče da hrvatski čovjek i hrvatski pjesnik nikad nisu prestali sanjati ni vjerovati u svoj san, da nisu pristajali na zaborav niti da šutnja postane mjera njihove sudbine. U hrvatskom domoljubnom imaginariju nekoliko je izrazito frekventnih metafora:

---

⁵⁵ Petar Preradović, *Rodu o jeziku*, str. 145.

⁵⁶ Saša Meršinjak, *Rvatskom jeziku*, str. 485.

⁵⁷ Anđelko Novaković, *Poljička ploča*, str. 493.

⁵⁸ Zvonko Kovač, *Kad kažem hrvatski jezik*, str. 492.

⁵⁹ Stjepo Mijović Kočan, *Drevni i lijepi jeziče Hrvata*, str. 453.

⁶⁰ Usp. Vlatko Pavletić, *Ikavico, naša diko*, str. 416.

⁶¹ Usp. Dragutin Domjanić, *Kaj*, str. 254; također: Bernarda Despot, *Reč domača*, str. 507.

⁶² Usp. Marin Franičević, *Kroz godišća 'ča' odzvanjo*, str. 352.

⁶³ Usp. Bernarda Despot, *Reč domača*, str. 507.

⁶⁴ Usp. Dorotea Lipković-Zeichmann, *Moja lipa slatka rič*, str. 506.

⁶⁵ Usp. Stjepan Šešelj, *Az*, str. 480.

a) *metafora povijesne rassetosti* iskustvo je u stihovima Šime Budinića, *Bože, pogani, evo, provališe u baštinu Tvoju*⁶⁶ i Vinka Nikolića, *Raspeta Hrvatska*,⁶⁷

b) *metafora uplakane hrvatska/hrvatske nesreće*: Pavao Ritter Vitezović, *Oplakivat ću svoje najteže rane*;⁶⁸ Mateša Kuhačević, *Narikovanje staroga Senja vrh mladoga Senja po vili Slovinkinji*;⁶⁹ Tituš Brezovački, *Jeremijaš nad horvatskoga orsaga zrušenjem narekujući*;⁷⁰ Lujo Jelačić Bužinski, *Plaću vile vu letu 1809. nesreću Banske zemlje*;⁷¹ Pavao Štoos, *Glas kričevčega vu puščini horvatskoga slovstva*;⁷² Ivan Filipović, *Domородna utjeha*;⁷³ Damir Sirk, *Nad opustošenim zemljama hrvackim*;⁷⁴ Ante M. Ivandić, *Domovina na razmeđu*;⁷⁵

c) *metafora izbjeglištva i prognaništva*: Stjepan Ilijašević, *Povratak u domovinu*;⁷⁶ Matko Baštijan, *Liburnjan s vrha Učke na povratku u domovinu*;⁷⁷ Julije Makanac, *Pjesma prognanika*;⁷⁸

d) *metafora iseljeničtva i iseljeničke sudbine u tuđini*: Rikard Flieder Jorgovanić, *Riva degli Schiavoni*;⁷⁹ Velimir Deželić, *Riva degli Schiavoni*;⁸⁰

---

⁶⁶ *Mila si nam...*, str. 49.

⁶⁷ Isto, str. 356.

⁶⁸ *Mila si nam...*, str. 83.

⁶⁹ Isto, str. 89.

⁷⁰ Isto, str. 99.

⁷¹ Isto, str. 110.

⁷² Isto, str. 116.

⁷³ Isto, str. 155.

⁷⁴ Isto, str. 488.

⁷⁵ Isto, str. 495.

⁷⁶ Isto, str. 129.

⁷⁷ Isto, str. 158.

⁷⁸ Isto, str. 336.

⁷⁹ Isto, str. 203.

⁸⁰ Isto, str. 224.

Silvije S. Kranjčević, *Iseljenik*;⁸¹ Antun G. Matoš, *Domovini iz tuđine*;⁸² Dragutin Domjanić, *Molitva iseljenikova*;⁸³ Fran Galović, *Zbogom, zemljo draga!*;⁸⁴ Mate Balota, *Pozdrav unima doma*;⁸⁵ Cesarić, *Trubač sa Seine*;⁸⁶ Srećko Karaman, *Izbjeglica iz Hrvatske*;⁸⁷ Marijan Matijašević, *A.G.Matoš putuje u Pariz*;⁸⁸ Olinko Delorko, *Misao na domovinu*;⁸⁹ Antun Nizeteo, *Nađena domovina*;⁹⁰ Rajmund Kupareo, *Plač hrvatskog Jeremije*;⁹¹ Lucijan Kordić, *Pod nebom Bleiburga*;⁹² Luka Brajnović, *Prvo jutro u tuđini*;⁹³ Jure Prpić, *Kiša u Salzburgu*;⁹⁴ Dražen Panjkota, *Pjesma prognanika*;⁹⁵ Slavko Čamba, *Pozdrav rodnom kraju*;⁹⁶ Tonči P. Marović, *Riva degli Schiavoni*;⁹⁷ Boris Arapović, *U tuđini*;⁹⁸ Jozefina Dautbegović, *Hrvatska u koferu*;⁹⁹ Pero Pavlović, *Komadić domaje Hrvatske*;¹⁰⁰ Jeronim Korner, *Slobodnoj Hrvatskoj*;¹⁰¹ Antun Bonifačić, *O, biti doma*;¹⁰²

---

⁸¹ Isto, str. 232.

⁸² Isto, str. 249.

⁸³ Isto, str. 254.

⁸⁴ Isto, str. 278.

⁸⁵ Isto, str. 320.

⁸⁶ Isto, str. 329.

⁸⁷ Isto, str. 346.

⁸⁸ Isto, str. 350.

⁸⁹ Isto, str. 351.

⁹⁰ Isto, str. 360.

⁹¹ Isto, str. 368.

⁹² Isto, str. 365.

⁹³ Isto, str. 375.

⁹⁴ Isto, str. 383.

⁹⁵ Isto, str. 398.

⁹⁶ Isto, str. 414.

⁹⁷ Isto, str. 429.

⁹⁸ Isto, str. 430.

⁹⁹ Isto, str. 481.

¹⁰⁰ Isto, str. 498.

¹⁰¹ Isto, str. 346.

¹⁰² Isto, str. 329.

e) *metafora logora/zatvora/mučeništva/martirija*: Tin Ujević, *Hrvatskim mučenicima*;¹⁰³ Ivo Lendić, *Lepoglavski patnik*;¹⁰⁴ Ivana Rokić-Radić, *KPD Požega*;¹⁰⁵ Mato Marčinko, *Bleiburg 1990.*;¹⁰⁶ Sergio Zupčić, *Vukovar*;¹⁰⁷ Stjepan Vladimir Letinić, *Hrvatska '91.*;¹⁰⁸ Andrija Vučemil, *Hrvatska pokapa svoje mrtve*;¹⁰⁹ Gojko Sušac, *Hrvatska na dan svojih mrtvih ovih godina ratnih*;¹¹⁰ Andrijana Škunca, *Hrvatska 1991.*;¹¹¹ Ilija Pejić, *9. rujna 1493.*;¹¹² Boris Biletić, *Kip domovine, 1991.*;¹¹³; Stjepan Blažetin ml., *Croatia 1991.*¹¹⁴

2. Izdašni imaginarij hrvatskoga pjesništva ogleda se i u brojnim pjesničkim oblicima i formama: molitvi, lamentaciji/solilokviju/psalmu, himnu, pokliču/zazivu, zavjetu, budnici, šlageru/popularnoj pjesmi, poskočici, odi, elegiji, pohvali, epitafu, tužaljki/žalopojki/naricaljki ili žalbenoj pjesmi i dr. Već i sam izbor pjesničkih oblika govori u prilog raspoloženja iz kojih su nikle slike i doživljaj hrvatske domovine.

Kao pjesnički izraz *molitva* je istaknuta i u naslovima pjesama: *Spasi, Marije, tvojih vernih*,¹¹⁵ u Marulićevoj *Molitvi suprotiva Turkom*,¹¹⁶ Crijevićevoj *Molitvi sv. Vlahu*,¹¹⁷ Domjanićevoj *Molitvi iseljenikovoj*,¹¹⁸

---

¹⁰³ Isto, str. 283.

¹⁰⁴ Isto, str. 343.

¹⁰⁵ Isto, str. 395.

¹⁰⁶ Isto, str. 399.

¹⁰⁷ Isto, str. 430.

¹⁰⁸ Isto, str. 431.

¹⁰⁹ Isto, str. 450.

¹¹⁰ Isto, str. 459.

¹¹¹ Isto, str. 473.

¹¹² Isto, str. 505.

¹¹³ Isto, str. 505.

¹¹⁴ Isto, str. 509.

¹¹⁵ »Spasi, Marije, tvojih vernih«, u: *Mila si nam ti jedina*, str. 7.

¹¹⁶ Marko Marulić, *Molitva suprotiva Turkom*, str. 19.

¹¹⁷ Ilija Crijević, »Molitva sv. Vlahu«, u: *Mila si nam ti jedina*, str. 23.

¹¹⁸ Dragutin Domjanić, »Molitva iseljenikova«, u: *Mila si nam...*, str. 254.

Molitvi uz more Nade Kesterčanek,¹¹⁹ *Molitvi za moju Hrvatsku* Emila Kazimira Žeravice,¹²⁰ u Durbešićevoj *Molitvi svijeća noću 4. svibnja 1991.*, Pupačićevoj *Molitvi zemlji*¹²¹ te Stojićevoj *Molitvi za moj narod*.¹²² Bilo da je pjesnikova molitva upućena Bogu (Marulić), svecu-zaštitniku (Crijević) ili pak ‘jadnicima moga naroda’ (Pupačić) i/li pak našoj suvremenosti, hrvatski pjesnik govori o dubokoj vezanosti za patnje i udes svoga naroda. Molitvi je blizak ton pjesničke *lamentacije*, *solilokvija* ili pak biblijskog *psalma*. Njihovi naglasci i tonovi sadržani su u pjesmama Šime Budinića,¹²³ Nalješkovića,¹²⁴ Dovjak-Matković,¹²⁵ Bubala,¹²⁶ Kraljevića¹²⁷ i Petraka.¹²⁸ Uznositi tonovi *ode* i *himne* odjekuju u Gundulića,¹²⁹ Preradovića,¹³⁰ Badalića,¹³¹ Zuccona,¹³² Milošića¹³³ i Pavletića,¹³⁴ a tonovi (bojnog) *pokliča* i *zazival/poziva* u stihovima narodne pjesme,¹³⁵ Petra Zrinskog,¹³⁶ Krste

---

¹¹⁹ Nada Kesterčanek, *Molitva uz more*, str. 373.

¹²⁰ Emil Kazimir Žeravica, *Molitva za moju Hrvatsku*, str. 392.

¹²¹ Josip Pupačić, *Molitva zemlji*, str. 409.

¹²² Miljenko Stojić, *Molitva za moj narod*, str. 508.

¹²³ Šime Budinić, *Bože, pogani, evo, provališe u baštinu tvoju*, str. 49.

¹²⁴ Nikola Nalješković, *Slavo svih Hrvata/«Tim narod Hrvata vapije i viče»*, str. 36-37.

¹²⁵ Blanka Dovjak-Matković, *Vrni se, kćerka*, str. 379.

¹²⁶ Janko Bubalo, *Kraljičin solilokvij*, str. 357.

¹²⁷ Ante Kraljević, *Pismo pape Ivana Pavla VIII. hrvatskom knezu Branimiru*, str. 492.

¹²⁸ Nikica Petrak, *Psalmus croaticus*, str. 449.

¹²⁹ Ivan Gundulić, *O lijepa, o draga...*, str. 60.

¹³⁰ Petar Preradović, *Rođu o jeziku; Jezik roda moga*, str. 138-139.

¹³¹ Hugo Badalić, *Himna ‘Zvonimirova’*, str. 193.

¹³² Ivan Zuccon, *Krasna zemljo, Istro mila*, str. 238.

¹³³ Stanislav Geza Milošić, *Divna si, zemljo*, str. 401.

¹³⁴ Vlatko Pavletić, *Ikavico, naša diko*, str. 416.

¹³⁵ *Ustani bane*, str. 13.

¹³⁶ Petar Zrinski, *Glavari viteški, obrambo hrvacka; Viteški živismo, viteški umrimo*, str. 70-71.

Frankopana,¹³⁷ Franje Markovića,¹³⁸ Miloradića,¹³⁹ Harambašića,¹⁴⁰ Ev. Šarića¹⁴¹ i Luje Bjelovarca.¹⁴²

Ton *zavjeta, testamenta* i *zapisa* najdublje je iskustvo u stihovima Dizdara,¹⁴³ Črnje,¹⁴⁴ Šoljana,¹⁴⁵ Sabola,¹⁴⁶ Karagića,¹⁴⁷ Džakule¹⁴⁸ i Martinca.¹⁴⁹ U *popularnoj pjesmi/šlageru* svoje su pjesničko trajanje našli stihovi Drage Britvića,¹⁵⁰ a *pjesničke hvale/pohvale/slave* u Lucićevim,¹⁵¹ Vetranovićevim,¹⁵² Divnićevim,¹⁵³ Sasinovim¹⁵⁴ i Grabovčevim¹⁵⁵ slikama. *Elegičan* ton najdublje je iskustvo Šižgoričeve pjesme,¹⁵⁶ Štoosove,¹⁵⁷

---

¹³⁷ Fran Krsto Frankopan, *Pozivanje na vojsku*, str. 73.

¹³⁸ Franjo Marković, *U boj, u boj*, str. 184.

¹³⁹ Mate Meršić Miloradić, *Hrvat sam*, str. 191.

¹⁴⁰ August Harambašić, *Prije boja*, str. 218.

¹⁴¹ Ivan Ev. Šarić, *Dukatu*, str. 245.

¹⁴² Lujo Varga Bjelovarac, *Mladome Hrvatu*, str. 247.

¹⁴³ Mak Dizdar, *Zapis o zemlji*, str. 371.

¹⁴⁴ Zvane Črnja, *Pod Marulovom ponistrom u Splitu 18. VIII. 1515.*

¹⁴⁵ Antun Šoljan, *Testament; Vukovarski arzuhal*, str. 423-424.

¹⁴⁶ Željko Sabol, *Kad izgovorim tvoje ime*, str. 57.

¹⁴⁷ Mijo Karagić, *Šibeniku*, str. 474.

¹⁴⁸ Franjo Džakula, *Kraljici Jeleni*, str. 474.

¹⁴⁹ Ivan Martinac, *Kolovoz nad Kninom*, str. 444.

¹⁵⁰ Drago Britvić, *Bože, čuvaj Hrvatsku*, str. 431.

¹⁵¹ Hanibal Lucić, *U pohvalu grada Dubrovnika*, str. 31.

¹⁵² Mavro Vetranović, *Pjesanca slavi carevoj; Pjesanca gospodi krstjanskoj*, str. 25-27.

¹⁵³ Petar Divnić, *U pohvalu grada Šibenika*, str. 47.

¹⁵⁴ Antun Sasin, *U pohvalu dubrovačkih*, str. 46.

¹⁵⁵ Filip Grabovac, *Slava Dalmacije*, str. 84.

¹⁵⁶ Juraj Šižgorić, *Elegija o pustošenju šibenskog polja*, str. 13.

¹⁵⁷ Pavao Stoss, *Glas kričečega vu puščini horvatskoga slovstva*, str. 116.

Filipovićeve,¹⁵⁸ Jorgovanićeve,¹⁵⁹ Vojnovićeve¹⁶⁰ i Katalenićeve¹⁶¹ pjesničke slike.

Ton *epitafa* i *nadgrobnog natpisa* gradi stihove: *Natpis na grobu kneza Mladena*,¹⁶² *Epitaf kralju Zvonimiru*¹⁶³ te stečka *Se leži Hrelja*,¹⁶⁴ ali i Harambašićeve pjesme *Žrtvama*,¹⁶⁵ Alaupovićeve *Na grobu Hanibala Lucića*,¹⁶⁶ Jurčićeve *Pohod mrtvih*,¹⁶⁷ *Na dušni dan 1947*. Višnje Sever¹⁶⁸ te Širnikove pjesme *Nad opustošenim zemljama hrvackim*.¹⁶⁹ Tonom su im slični i stihovi brojnih *tužaljki/žalopojki/žalbenih pjesama/naricaljki* i *plačeva*: *Hrvatska tuga; Tuga kneza Ivana*,¹⁷⁰ Vitezovićeve pjesme,¹⁷¹ Kuhačevićevi stihovi,¹⁷² Brezovačkijeve jeremijade,¹⁷³ Bužinskijev plač,¹⁷⁴

---

¹⁵⁸ Ivan Filipović, *Domorodna utjeha*, str. 155. Zanimljivo je spomenuti da je pjesma objavljena u *Nevenu*, a svojim tonom svjedočila je o duhovnom klonuću i beznađu i hrabrila domoroce porukom da: »Pravda mora pobijediti / Ma svi vrazi prot njoj stali«. Vlast je zbog te poruke optužila i Filipovića i urednika Bogovića i osudila ih na dvije godine tamnice u okovima! Optužbu je, što se rijetko spominje, zastupao tada državni odvjetnik Ivan Mažuranić.

¹⁵⁹ Rikard F. Jorgovanić, *Anđeoska suzo*, str. 203.

¹⁶⁰ Ivo Vojnović, *Utjeha*, str. 211.

¹⁶¹ Zvonimir Katalenić, *Elegija o tijelu domovine*, str. 380.

¹⁶² *Natpis na grobu kneza Mladena*, u: *Mila si nam ti jedina*, str. 2.

¹⁶³ *Epitaf kralju Zvonimiru*, str. 2.

¹⁶⁴ *Se leži Hrelja*, str. 3.

¹⁶⁵ August Harambašić, *Žrtvama*, str. 217.

¹⁶⁶ Tugomir Alaupović, *Na grobu Hanibala Lucića*, str. 243.

¹⁶⁷ Vladimir Jurčić, *Pohod mrtvih*, str. 348.

¹⁶⁸ Višnja Sever, *Na dušni dan 1947.*, str. 395.

¹⁶⁹ Damir Širnik, *Nad opustošenim zemljama hrvackim*, str. 486.

¹⁷⁰ *Hrvatska tuga; Tuga kneza Ivana*, str. 9.

¹⁷¹ Pavao R. Vitezović, *Oplakivat ću svoje najteže rane*, str. 83.

¹⁷² Mateša Kuhačević, *Narikovanje staroga Senja vrh mladoga Senja po Vili Slovinčinji*, str. 89.

¹⁷³ Tituš Brezovački, *Jeremijaš nad horvatskoga orsaga zručenjem narekujući*, str. 99.

¹⁷⁴ Lujo Jelačić Bužinski, *Plaču vile vu letu 1809., nesreću Banske zemlje*, str. 110.

Nazorove *Galiotove pesni*,¹⁷⁵ Galovićev oproštaj,¹⁷⁶ Ujevićeve pjesme,¹⁷⁷ Barčeve pjesme majci,¹⁷⁸ Makančeve pjesme prognanika,¹⁷⁹ Hrastovčev plač 'cijele nacije' kojoj 'ubiše slobodu',¹⁸⁰ Kupareove jeremijade¹⁸¹ te Machiedovi Jobovi listići.¹⁸²

Ton *budnice* odjekuje stihovima narodne pjesme *Marjane, Marjane*,¹⁸³ Vidalijeve¹⁸⁴ i Reljkovićeve pjesme,¹⁸⁵ a posebno pak poglavlje predstavljaju tonovi Draškovićevih, Mihanovićevih, Gajevih, Demetrovih, Nemčićevih, Vukotinovićevih, Deželićevih i ostalih pjesničkih sastavaka nastalih u zanosima narodnoga prepoda.

3. Iako površan i bez dublje interpretacije i kontekstualizacije, ovaj p/opis ne ostavlja dvojbe o dominantnim pjesničkim nadahnućima i o pjesnikovoj sudbinskoj privrženosti nacionalnoj temi. S pravom se može reći da se u slikama hrvatskih pjesnika zrcale stoljeća narodnog udesa i usuda; metaforički, od 'uplakane' i uciviljene (majke) Hrvatske do 'prkosivše', 'duhovne' i 'vječne Hrvatske', 'anđela Hrvatske' i 'zvijezde Hrvatske' i njezina 'otisnuća' iz sna u stvarnost. S pravom se može reći da je 'vila hrvatske povijesti' u obvezu hrvatskom pjesniku ostavila zadaću borbe za nacionalni opstanak, s pozamašnim teretom motiva i tema koje svjedoče svu njegovu dramatičnost, kako kolektivnu tako i osobnu. I dok *Finis Croatiae i uciviljenu (majku) Hrvatsku, uplakanu Hrvatsku, antemurale cristianitatis i reliquie reliquiarum, Croatiu redivivu i Croatiu felix* (sretnu

---

¹⁷⁵ Vladimir Nazor, *Galiotova pesan*, str. 259.

¹⁷⁶ Fran Galović, *Zbogom, zemljo draga!*, str. 278.

¹⁷⁷ Tin Ujević, *Hrvatskim mučenicima*, str. 283.

¹⁷⁸ Antun Barac, *Hrvatska mati*, str. 319.

¹⁷⁹ Julije Makanac, *Pjesma prognanika*, str. 336.

¹⁸⁰ Stjepan Hrastovec, *Hrvatska 1945.*, str. 345.

¹⁸¹ Rajmund Kupareo, *Plač hrvatskog Jeremije*, str. 368.

¹⁸² Mladen Machiedo, *Iz Jobovih listića*, str. 441.

¹⁸³ *Marjane, Marjane*, str. 13.

¹⁸⁴ Ivan Vidali, *Hrvatskoga diko i slavo jezika*, str. 38.

¹⁸⁵ Matija A. Reljković, »*Slavonijo, zemljo plemenita*«, str. 93.

zemlju Hrvatsku) možemo apostrofirati središnjim toposima/dubinskim figurama i metaforama svekolike, a ne samo hrvatske domoljubne književnosti, rječitosti hrvatskog pjesničkog govora pridonose i brojni karakteristični motivi bez kojih bi 'hrvatska povijest u stihovima' bila gotovo nezamisliva. Mislim ponajprije na slike/motive 'izgubljene zemlje', puste zemlje, 'razbacanih udova', opustjelih i spaljenih ognjišta, narodnih katastrofa i bojeva, krvavih polja i žrtava na oltar domovine, kako velikih i vrljih muževa tako i kolektivne žrtve, smrti velikana i heroja, poziva na povijesno i municipalno pravo i narodne pravice, na govore i bojeve protiv Tatara, Turaka, Mađara i Mlečana, u novije vrijeme 'barbara od istoči' i sl. Bez obzira na to što su povijesne tragedije i martiriji odnosili ponajbolje, heroje, velikane i vitezove, i prijetile nestankom cijeloga naroda, hrvatski pjesnik, zajedno sa svojim narodom, nije prestajao vjerovati u svoj san, u sretnu domovinu, u Hrvatsku. Svejedno je li riječ o 1102. ili 1493. ili pak drugim krupnim nadnevcima hrvatske nacionalne historije: 1671., 1831., 1883., 1914., 1945., 1991. i 2000., pjesnikova misao vodilja bila je da 'još Hrvatska nij' propala' i da nas 'Još ima-još Hrvata', da se poslužim Šenoininim stihom! Riječju, u širokom rasponu slika i metafora, hrvatsko domoljubno pjesništvo uokviruje narodnu sudbinu od *Finis Croatiae* do *Croatie felix*, ili od predmodernog/modernog do postmodernog shvaćanja i doživljaja nacije, od vremena konstituiranja do vremena ostvarenja domovine u samostalnoj državi.

Bez pretenzija na sustavan i cjelovit opis teme, našim smo radom nastojali tek apostrofirati teme, mjesta, događaje i ljude koji u hrvatskom domoljubnom pjesništvu imaju osobitu ulogu. S pravom se može govoriti o opsesivnim mjestima, figurama i toposima koji i svojom frekventnošću svjedoče o značenju u narodnoj svijesti. Posrijedi su, nema sumnje, uporišna mjesta hrvatske memorije i tradicije koja imaju veliku integrativnu snagu. Njima i kroz njih hrvatski pjesnik – i pučki i umjetnički – legitimira svoju ukorijenjenost u narodnu sudbinu, pa im stoga i pridaje simbolička

značenja. Upisujući ih u svoju tradiciju i identitet, hrvatski pjesnik svjedoči da je bio i ostao glas svoga (na)roda, vremenu unatoč i usprkos!

U tom smislu naš je rad pokušaj odgovora na pitanje sadržano u naslovu!

WHAT DO CROATIAN POETS WRITE ABOUT WHEN THEY WRITE ABOUT THEIR COUNTRY?

Abstract

Croatian patriotic poetry is an expression of historical fate of the Croatian people. Therein lie the voices of the homeland's beauties, folk justice, great and little men and their life events, not forgetting the pictures of destroyed cities, burnt homes, ruined palaces, in words: the pictures of its historical duration and destiny, irrespective of the momentary aesthetic challenges and moods of a single name and possibilities of the language to express it. Their common impression of the homeland is gathered in a 'ship that shall not sink' because thanks to the power of its spirit and genius it has found its place among the stars', which will direct its sailing from an uncertain past and difficult reality towards a happier and safer future, with the pledge consisting in values legitimized by the community's deepest identity, such as bravery, heroism, reliability, loyalty, hospitality, godliness, religion, friendship and similar. Each of the listed attributions of the Croatian poetry has numerous examples of poems and poetic images whose frequency speak for the deep connection of the Croatian man with his country. Greater structures are intertwined with the power of core characters, showing their referentiality when observed within the speech of more frequent literary topoi, metaphors, poetic images and motives. Among those with the highest frequency stands out a motive/symbol of the country (sea, mountains, lands, lands, landscapes, places...), followed by the metaphor of a small nation with great history, a metaphor of long centuries of unfortunate past and devastated lands (devastated and wounded, weeping Croatia), then the figure/metaphor of the opponent (the Ottomans,

Venetians, Habsburgs, Germans, individuals/'others'), metaphor of great men, heroes and national victims, the topos/metaphor of the Christian affiliation to Europe and its reluctance to 'our cause' (bulwark of Christianity); followed by the figure of an 'unfortunate people' (refugees, immigration/foreign countries, war camps, displaces persons, prisons, political emigration), topos of the 'holy places' (torment, shrines, scaffolds, execution grounds...), figure/metaphor of the language etc.

Key words: poetry; homeland; homeland beauties; great people; folk events and fates; happy future